Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Kärrnäva i Skåne

Kjell-Arne Olsson & Charlotte Wigermo

Bild 1. Fuktängarna kring Bråån i Rövarekulan hyser ett vackert bestånd av kärrnäva. Foto: K.-A. Olsson.

En för 36:-- eller 5 för 140:-- och sedan ett klick på ”Lägg i varukorgen”. Så lätt är det att bli ägare till några plantor av kärrnäva *Geranium palustre*. Liksom många andra storblommiga nävor odlas även kärrnäva som prydnadsväxt. Och visst, denna vackra näva med sina rödvioletta blommor och sitt vackra bladverk gör sig fint i vilken trädgård som helst. Dock gör den sig allra bäst som vildväxande i en frodig fuktäng. Men vill man njuta av dess skönhet i naturlig miljö, blir det betydligare svårare då kärrnäva är en av våra allra ovanligaste växter som dessutom tycks bli allt sällsyntare.

För oss som bor i nordöstra delen av Skåne är det inte ofta vi får se denna raritet på någon av sina mellanskånska lokaler. Det är bara när man, på väg mellan Kristianstad och Malmö/Lund, någon sällsynt gång tar sig tid och tar av mot Löberöd i Rolsberga. Det är bara några kilometer och tar bara några minuter och så är man där: i Rövarekulan en underbart vacker ravin mitt i slättlandskapet. Kommer man under kärrnävans blomningstid i juni–augusti är det lätt att få syn på den på fuktängarna vid parkeringsplatsen. Växtplatsen och de stora, handflikiga bladen som sitter motsatta på stjälken, gör det svårt att missta den för någon annan näva-art. Rövarekulan är en botanisk pärla med många ovanliga och intressanta växter. Vitskråp *Petasites albus* ger sig till känna redan vid parkeringsplatsen. Tistelsnyltrot *Orobanche reticulata* och mossviol *Viola epipsila* kan det ta lite längre tid att leta upp.

Kärrnäva, ***Geranium palustre***

Beskrivning. Kärrnäva är en storväxt, flerårig ört som kan bli upp till sex decimeter hög. Stjälken är kantig och klädd med nedåtriktade hår, men saknar körtelhår. Bladen är stora, handflikiga med breda flikar och sitter motsatta på stjälken. Kärrnäva blommar från juli till september, blommorna är stora, ljust rödlila, ganska få och sitter parvis. Foderbladen är utåtriktade och de stora kronbladen är hela och ljust rödlila. Delfrukterna är släta och håriga, de öppnar sig vid mognaden och slungar iväg fröet.

Kärrnäva liknar mest en rankig midsommarblomster (*G. sylvaticum*), men den senare har strödda stjälkblad, mer blåvioletta blommor, samt stjälkar som är körtelhåriga upptill.

Utbredning. Kärrnäva är en sällsynt art som växer i fuktiga lundar, bäckstränder och fuktängar. Den har en sydvästlig utbredning och förekommer nästan uteslutande i Skåne, Halland och Göteborgstrakten, men har också påträffats i ett par andra landskap. **Första fynduppgift.** Arten upptäcktes i Sverige första gången av Osbeck som hittade den nära Norra Wram i Skåne, fyndet publicerades av Retzius år 1779 (Nordstedt 1920).

Etymologi. Artnamnet palustre kommer av latinets palus (kärr) och syftar, liksom det svenska namnet, på växtplatsen.

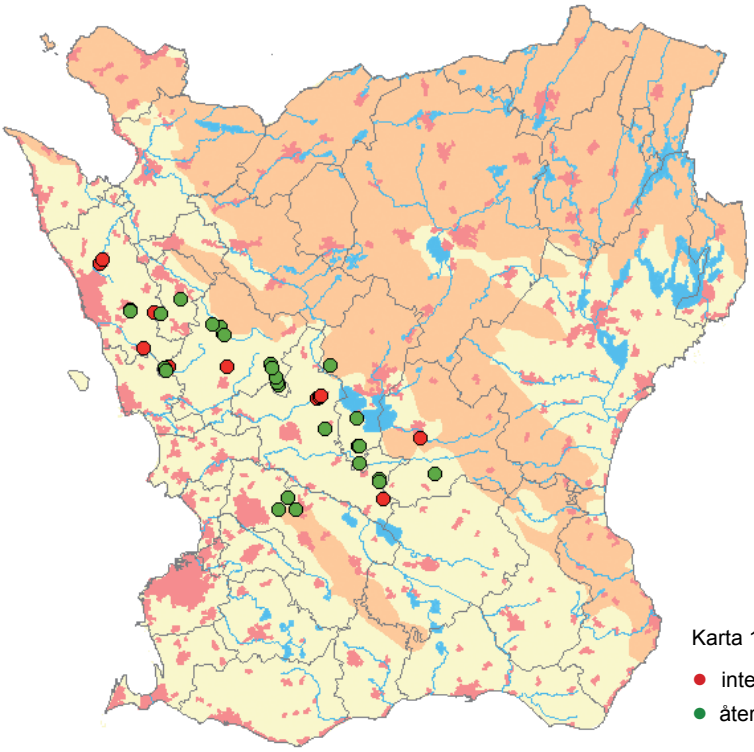
Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. Den virtuella floran.
>http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html<.
Naturhistoriska Riksmuseet.

Bild 2. Osbeck fann kärrnäva i Norra Vram socken som ny för Skåne 1788, Här ett ark från Naturhistoriska Riksmuseet som Osbeck samlat i Skåne.

Kärrnävans lokaler finns i ett bälte genom Skåne från nordväst mot sydost, på sydsidan av den förkastningslinje som går under namnet tornquistzonen och utgör den geologiska gränsen mellan Nordeuropa och kontinenten. I Sverigen finns kärrnäva bara vildväxande i Skåne och Uppland. Tidigare har den även funnits i Göteborgstrakten men betraktas som försvunnen härifrån. I Skåne blev den första gången funnen av linnélärjungen Per Osbeck 1788 vid Norra Vram på Söderåsens sydsida. Lokalen i Uppland är av sent datum. 1981 blev den funnen på två närbelägna platser i Västra Ryd i Upplands-Bro kommun. I Upplands flora antas att ”växten kommit in genom fågelspridda frön eller genom utsäde eller hö och att lokalen kan ses som en naturlig, västlig utpostlokal med anknytning till utbredningen i Finland och Baltikum”. Trots dessa möjliga invandringsvägar, nämns inget att medveten inplantering kanske är en trolig orsak till att kärrnävan finns här. Idag är den uppländska lokalen den individrikaste i landet. 2003 noterades omkring 20 000 plantor härifrån.

År 2010 och 2011 inventerade medlemmar ur Lunds Botaniska Förening kärrnäva i Skåne. 39 av lokalerna där kärrnäva noterats under inventeringen för Skånes flora 1989–2005 besöktes. Nävan återfanns på 25 av dessa. Fyra lokaler fick tyvärr inget besök av någon floraväktare. Just Rövarekulan är den rikaste lokalen för kärrnäva i landskapet. 2010 noterades 560 individ här. Andra lokaler med mer än hundra exemplar är 300 m O Skogdala i Södra Vram, Gluggstorps ängar i Ottarp, 700 m SO Gustavsminne i Hässlunda, Linnebjärs

Karta 1. Kärrnäva i Skåne 1989–2012.

- inte återfunnen
- återfynd

Bild 3. Kärrnäva i Rövarekulan 2008. Foto: Åke Svensson.

Tabell 1. Antal plantor och lokaler för kärrnäva i Skåne 2010–2012.

	Antal lokaler
0–9 plantor	6
10–99 plantor	13
>100 plantor	6
ej återfunnen	14
ej besökta	4

naturreservat i Södra Sandby samt 400 m NV Lunnahuset i Kågeröd. De biotoper kärrnäva växer i är exempelvis fuktiga betesmarker, högörtsängar, skogskärr och vägkanter och diken i skog. Dränering eller andra åtgärder som kan påverka växtplatsernas hydrologi är allvarliga hot mot arten. Även om kärrnäva kan växa ganska skuggigt och hävda sig i högörtsängar, utgör troligen igenväxning det allvarligaste hotet mot den. De flesta lokalerna är ohävdade eller bara extensivt betade.

Enligt plantskolans taxa skulle de skånska kärrnävorna vara värda omkring 60000 kronor. Detta är självfallet absurt och helt galet. I stället är kärrnäva och dess lokaler ett ovärderligt inslag i det skånska landskapet som vi måste fortsätta att värna och vårda i framtiden.

Litteratur

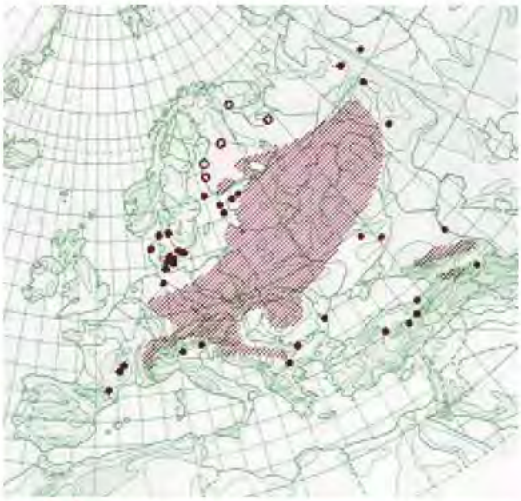
Anderberg, A. & Anderberg, A-L. *Den virtuella floran*. www.linnaeus.nrm.se

Hultén, E. & Fries, M. 1986. *Atlas of North European vascular plants*. Koeltz, Königstein.

Jonsell, L. (red.) 2010. *Upplands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Mattiasson, G. 1994. Artfaktablad Geranium palustre kärrnäva i Aronsson M. (red.) 1999. *Rödlistade kärlväxter i Sverige*. Artfakta. ArtDatabanken, SLU.

Tyler, T. m.fl. (red.). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.

Karta 2. Utbredningen för kärrnäva enl. Hultén & Fries 1986.

Bild 4. Kärrnäva. Foto: Åke Svensson.